

3. Kujawa B. Kompetencje przyszłości: 8 umiejętności, które pomogą ci odnaleźć się na rynku pracy. *Samelane*. 2023. 15 września. URL: <https://samelane.com/pl/blog/kompetencje-przyszlosci/>

**Тетяна ПАНТЮК,
Богдан КУДЛАТИЙ**
(Дрогобич)

УКРАЇНЬСЬКА ОСВІТА КРІЗЬ ПРИЗМУ ВИКЛИКІВ ТА РИЗИКІВ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах сучасного складного і динамічного розвитку суспільства актуалізується проблема організації освітнього процесу, який забезпечив би комфортний розвиток кожної людини з раннього віку і впродовж усього життя та сталий розвиток людського суспільства задля життя майбутніх поколінь. Ці питання видаються складними, суперечливими і не розв'язаними в умовах сьогодення.

Цивілізований світ робить спробу пошуку оптимальних освітніх моделей, які враховували б глобальні процеси інформатизації, цифровізації, технологізації, роль штучного інтелекту, проблеми віддаленого навчання, освіти людей з особливими освітніми потребами тощо. Всі ці питання потребують, з одного боку, окремих наукових підходів, з іншого – консолідації спільних зусиль і розгортання міждисциплінарних досліджень. Учені відзначають, що «вплив тотальної інформатизації на людське життя вимагає переосмислення означеної проблеми і пошуку дієвих шляхів для власне розвитку мислення людини з раннього віку, а не його деградації через отримання готової, часом сумнівно якісної інформації» [1, с.16].

Проте класична класно-урочна система з її стандартизацією та орієнтацією на середнього учня залишається у переважній більшості освітніх систем пріоритетною, оскільки забезпечує масовість навчання і забезпечує рівний доступ до освітніх закладів всіх членів суспільства. Не можемо, проте, заперечувати її універсальності, довершеності і користі – це один з найгеніальніших винаходів монахів, педагогів та громадських діячів свого часу.

Водночас відзначаємо що збільшується кількість дітей, які не можуть працювати в рамках класно-урочної системи і реалізувати власну освітню траєкторію та життєві плани. Ідеться про широкий спектр людей – від геніальних, обдарованих, до людей з особливими освітніми потребами, кількість яких з кожним роком збільшується.

Фронтальне навчання, яке часто залишається пріоритетним в освітніх закладах, віджило своє, хоча повинно залишитися частиною освітнього процесу. Сучасні дослідження показують, що основною і найважливішою роллю сучасного вчителя є підтримка учнів у їхньому психо-фізичному, соціальному, когнітивному та емоційному розвитку. Серйозною помилкою є обмеження функції педагога лише простою передачею та забезпеченням інформації. Знання – це дія, це активний, дослідницький, а не пасивний процес. Дитина вмикає механізм навчання і прийняття інформації лише тоді, коли вона самостійно створює причиново-наслідкові зв'язки і допускає помилки. Завдяки цьому процесу особистість засвоює отримані знання і може ефективно використовувати їх у різних навчальних та життєвих обставинах. Тому дитині варто не вчитися на досвіді педагога, а самостійно намагатися його набути.

Для того, щоб процес оволодіння інформацією став продуктивною, захопливою та результативною справою кожного здобувача освіти можна застосовувати як традиційні, так і інноваційні підходи. Ідеться про евристичне навчання, дослідницькі форми роботи, експериментування, моделювання, інтерактивні форми навчання тощо. Принципи індивідуалізації, емоційності навчання, природовідповідності, науковості, наочності та інші були і залишаються підґрунтям педагогіки чи не на кожному етапі суспільного буття.

У закладі освіти діти часто навчаються того, що не відповідає їхнім потребам, розвитку та здібностям. Зауважимо також, що освітні заклади залишаються консервативними і не встигають за розвитком науки і технологій. Система освіти часто також не помічає того факту, що кожна дитина різна – у неї абсолютно різні можливості сприйняття, власний спосіб переживання, навчання та запам'ятовування інформації. У цьому випадку треба також захистити сучасних педагогів, для яких держава не створює відповідних умов для можливостей прилучення та відповідного дидактичного пристосування до стрімкого розвитку суспільства.

Тенденція до застосування стереотипного, стандартизованого навчання в сучасних школах веде до того, що на кожне запитання дитина бачить лише одну правильну відповідь. Ефект полягає у тому, що через кілька років діти перестають сумніватися у нав'язаних їм теоріях, задавати питання та шукати нові виклики. Як показують результати дослідження так званого дивергентного мислення, аж 98 % дітей віком від 3 до 5 років мають природну здатність до творчого мислення на рівні генія, але після закінчення школи лише 2 % з них досягають такого результату. Саме тому розвиток різних видів мислення, зокрема, критичного, є важливою складовою результативного освітнього процесу на всіх ланках освіти – від дошкілля до освіти дорослих.

Критичне мислення становить невід'ємний елемент креативності – здатності бачити різні можливі відповіді на конкретне запитання та інтерпретувати явища, а не шукати відповіді за стандартною схемою і пропонувати «єдино правильне» рішення. Вчені наголошують на необхідності його розвитку та використання спеціальних методів і технологій в освітньому процесу на всіх його рівнях [2; 4; 5].

Дослідники роками наголошують, що справжнє навчання відбувається лише тоді, коли дитина має можливість робити (навіть неодноразово) ті самі помилки. Традиційно помилки вважаються ознакою слабкості та меншої компетентності дитини. Такий підхід посилює у дітей страх перед діями та пошуком рішень. Коли дитину піддають критиці і не допускають помилок, у її мозку припиняються процеси, що відповідають за ефективне навчання та запам'ятовування.

Сучасна освітня система на всіх рівнях чинить великий тиск на дітей, в результаті чого вони живуть швидко і насичено. Часто обсяг знань, які вони повинні запам'ятати, величезний, а зміст дуже різноманітний. Мозок дитини швидко перевантажується інформацією, що негативно впливає на розвиток інших цінних навичок, наприклад, робота в групі, міжособистісне спілкування, підприємливість, творче мислення. Коли мозок дитини постійно відчуває стрес і пов'язані з ним важкі емоції, його продуктивність різко знижується.

Розум дитини спрямований на пошук нових рішень і стежить за тим, що є цікавим, невідомим і найбільш корисним для її розвитку. Він навчається через самопереживання – відкриваючи сенс і значення

самостійно. Дорослий розум базується на усталених, надійних і безпечних алгоритмах дій.

Важливим для розвитку життєвих компетентностей людини є також людські стосунки. На думку нейробіолога, лікаря і психотерапевта Йоахіма Бауера: «Немає ефективного навчання без хороших стосунків» [3]. Якщо заклад освіти не знаходить простору для побудови стосунків і продовжує зосереджуватися лише на реалізації освітньої програми, то він не буде ефективно навчати дітей і, як наслідок, не підготує їх до життя в сучасному світі. Сучасний світ – це простір надзвичайних можливостей, але водночас і викликів, які замість перешкоди можуть стати справжньою рушійною силою та запорукою здорового і щасливого життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодак В., Пантюк Т., Пантюк М. Формування критичного мислення школярів засобами інтернет-медіа: огляд сучасних українських досліджень. *Молодь і ринок*. 2026. № 2 (246). С. 16–20.
2. Курбан О. Проблема критичності мислення при споживанні медіаконтенту в умовах інформаційної війни. *Синопис: текст, контекст, медіа*. 2022. № 1 (4). С. 45–52.
3. Психологія людини Вчитель та учень. URL: <https://ul.provse.v.ua/articles/psihologija-ljudini-vchitel-ta-uchen.html>
4. Фатянова Т. Формування критичного мислення молодших школярів засобами медіаосвіти. *Вісник науки та освіти. Серія: Педагогіка*. 2025. Вип. 4 (34). С. 1723–1732.
5. Шквир О. Критичне мислення молодших школярів: сутність і особливості. *Молодь і ринок*. 2019. № 4 (171). С. 23–29.

Леся ПЕРХУН
(Дрогобич)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глибокими трансформаційними процесами, що охоплюють економічну, соціальну та освітню сфери. У цих умовах освіта постає